

ZMĚNA VE JMENOVÁNÍ PROFESORŮ JE ZBYTEČNÁ

Vláda bez důvěry a v demisi premiéra Rusnoka schválila na svém zasedání 8. ledna návrh novely zákona o vysokých školách s cílem převést jmenování profesorů vysokých škol z prezidenta na předsedu Senátu PČR. Stávající zákonná úprava v zákoně z roku 1998 vychází z tradičního pojetí jmenování profesorů hlavou státu. Je to akt potvrzující společenskou vážnost reprezentantů nejvyšších vzdělávacích institucí. Český stát tím propjuje úctu vzdělanosti i rozvoji a předávání vědění dalším generacím.

Otázka, zda tyto tradice respektovat, nebo se od nich více či méně radikálně odchýlit, má hodnotu spíše symbolickou než věcnou. Nebudou-li profesori jmenováni prezidentem republiky, nic se zdánlivě na jejich postavení nemění. Jen se odstraní údajný relikt formálního procesu, který jako by byl spojen s dobami, kdy univerzity byly centrálně řízeny státem. Tento pohled ovšem pomíjí kontext „reformy“ vysokých škol, jak je razilo několik posledních vlád a zejména někteří ministři.

Cílem těchto reform byla především komoditizace vysokoškolského vzdělání a odstranění pohledu na univerzity jako na instituce stojící mimo tržní ekonomické prostředí, odpovědné vůči hledání pravdy, poznávání zákonitostí světa i zprostředkovávání duchovního růstu a vyspívání společnosti. Vysoké školy měly být servisními institucemi poskytujícími spíše úzce zaměřenou průpravu vztahovanou téměř výhradně jen na potřeby trhu práce. Elitní a společensky respektované postavení vysokoškolských profesorů mělo ustoupit do pozadí. Mimo jiné i proto, aby veřejné vysoké školství ustupovalo byznysu a soukromým vysokým školám. Značná část takto orientovaných cílů Bílé knihy byla vypuštěna nebo alespoň upozaděna na základě tlaku akademické i obecné veřejnosti. Snaha prosadit z toho alespoň něco byla však z příprav „reformních“ novel i z vychvalování špatně a bez hlubších podkladů připravené novely z konce Nečasovy vlády patrná. V tomto ohledu se snaha prezidenta Zemana „zbavit se“ zákonem uložené povinnosti jmenovat profesory potkává s dřívějšími destruktivními snahami.

Pověry a legendy

Mezi argumenty, které slyšíme pro změnu způsobu jmenování profesorů, jsou výtky na údajně zkolabovalý systém nebo problémy s internacionalizací našich vysokých škol směrem k zahraničním pracovníkům bez titulu profesor (nebo docent). Pro podporu odejmutí jmenování prezidentovi se můžeme setkat

i s názorem, že nejlépe by bylo profesory jmenovat přímo na vysokých školách, kde jmenovací řízení před vědeckou nebo uměleckou radou proběhlo. Tyto výhrady je ovšem možné označit spíše za pověry nebo tradované legendy. Svědčí spíše o pozoruhodné neznalosti řady z těch, kdo se tímto způsobem vyjadřují.

Stávající zákon o vysokých školách obsahuje 57 výskytů slova profesor. Pracovního zařazení se však výslovně týká jeho použití pouze § 70 vymezující jednotlivé druhy akademických pracovníků a § 87 odst. j) o registru profesorů a docentů. Ve zbylém užití jde u profesorů (i docentů) o vymezení netýkající se pracovního místa, nýbrž „titulu“. Dvojakost užívání slova „profesor“ nebyla ani mezi politiky v době přípravy vysokoškolského zákona v dnešní podobě ničím neobvyklým. To je dobře vidět na srovnání dnes platného zákona, přijatého na základě vládního návrhu ministra školství Jana Sokola z Tošovského úřednické vlády a konkurenčního návrhu 56 sociálnědemokratických poslanců, včetně dnešního premiéra Miloše Zemana, předloženého jako tisk 189 ze dne 30. 4. 1997.

Právně nejsou tituly vymezeny

V sociálnědemokratickém návrhu najdeme formulaci odpovídající faktickému stavu: „Zachovávají se dosavadní tituly (navrhuje se označovat je jako akademické hodnosti) docent a profesor i jejich právní význam (nejde o označení pracovního zařazení na určité vysoké škole).“

Rozlišení akademická hodnost vs. pracovní zařazení se sice do výsledného kompromisního návrhu (kompromis se týkal školního) nedostalo, přesto však důvodová zpráva vládního návrhu konstatovala aspoň „zachování stávající první úpravy“. Dvojí užití hodností bylo zjevně předpokládáno i bez explicitní kodifikace. Podobně je tomu s „tituly“ prof. a doc., které nejsou v žádném platném zákoně vymezeny. Jako zvykově užívané tituly

s dnes používanými zkratkami se je sice pokoušel zmiňovaný návrh sociálních demokratů do zákona zařadit, do zákona se to však nedostalo a právně tyto „tituly“ nejsou nikde vymezeny, ani chráněny. Jmenování podle zákona se týká jmenování profesorem, nikoli oprávnění užívat titul před jménem.

V této situaci mají vysoké školy plně ve své kompetenci stanovit systém svých pracovních míst včetně míst profesorů, vymezit obsahově kvalifikační nároky a otevřít výběrová řízení bez jakékoli další diskriminace i pracovníkům ze zahraničí nebo např. z veřejných výzkumných institucí. Změnu zákona nevyžaduje ani zavedení „profesorů“ z praxe jako speciálního místa. Vyjma názvu nemá s institutem jmenování profesorem formálně nic společného.

Stávající zákon o vysokých školách z roku 1998 stanovil i akreditační proceduru pro oprávnění konat jmenovací řízení a předávat návrhy prezidentovi republiky. Školy, které splňují nároky, tato jmenovací řízení dělají nejen pro své zaměstnance, ale i pro učitele z jiných škol. Bez změny obsahu tohoto pojmu nelze dost dobře delegovat tato řízení na školy, které si uvnitř své struktury i bez akreditace mohou zřizovat a obsazovat pracovní místa profesorů.

Změna jmenování profesorů je zbytečná a v daných souvislostech i nevhodná. Ani neochota prezidenta Zemana by na to neměla mít vliv a prezident by měl zohlednit i soulad se svými kroky z minula. Vždyť ve zmíněném návrhu z roku 1997 ustanovení o jmenování profesorů prezidentem sám podepsal jako jeden z předkladatelů. Pak také bez připomínek k tomu hlasoval pro stejné ustanovení v dnes platném zákoně. Zkusme se toho držet.

Jiří Zlatuška,
předseda Výboru pro vědu,
vzdělání a kulturu PS
Parlamentu ČR a emeritní rektor
Masarykovy univerzity

